

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ |
ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ | ΤΟΜΕΑΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΕΝΙΑΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Εργασία στο Πλαίσιο του Μαθήματος:
Ευρωπαϊκό και Συγκριτικό Δημόσιο Δίκαιο
Διδάσκων: Καθηγητής Γιώργος Γεραπετρίτης

**Συλλογικό Πνεύμα
και
Ατομική Προσωπικότητα
του Δικαστή
σε Η.Π.Α. και Ευρώπη**

Γιώργος Καραγιαννίδης
Α.Μ: 7340011117005

Αθήνα, 2018

Εισαγωγή

Φύλακας του Συντάγματος, veto player, ο 'έχων την τελευταία λέξη', ή απλώς 'το στόμα του νόμου', ο δικαστής διαθέτει ιδιαίτερο θεσμικό ρόλο στις νεωτερικές έννομες τάξεις και συχνά αποτελεί εναλλακτικό πόλο εξουσίας με ειδικό κοινωνικό βάρος, που εξισσοροπεί την ισχύ της εκτελεστικής εξουσίας και εγγυάται τις ελευθερίες της κοινωνίας¹.

Οι Hague & Harrop, επισημαίνουν² την σημαντική ενίσχυση της παρεμβατικότητας της δικαστικής εξουσίας στην δημόσια πολιτική, σε ολόκληρο τον δυτικό κόσμο, και την ενισχυμένη πρόθεση του δικαστή να αναμειχθεί σε πολιτικά ζητήματα, που στο παρελθόν ανήκαν αποκλειστικά στην αρμοδιότητα των πολιτικών και των εκλεγμένων κοινοβουλίων, γεγονός που σηματοδοτεί το πέρασμα από την κυβέρνηση στην εποχή της διακυβέρνησης.

Επιχειρώντας να ορίσουν τις έννοιες του δικαστικού ακτιβισμού (judicial activism) και της δικαστικής αυτοσυγκράτησης (judicial restraint), που προέκυψαν με βάση την λειτουργία του Ανωτάτου Δικαστηρίου των Η.Π.Α, οι Hague & Harrop διατύπωσαν τον ακόλουθο ορισμό: **ο δικαστικός ακτιβισμός αναφέρεται στην ετοιμότητα των δικαστών να ξεφύγουν από τα στενά νομικά όρια, προκειμένου να επηρεάσουν την δημόσια πολιτική. Πρόκειται για το αντίθετο της δικαστικής αυτοσυγκράτησης, μιας πιο συντηρητικής φιλοσοφίας, κατά την οποία οι δικαστές οφείλουν απλώς να εφαρμόζουν τον νόμο (συμπεριλαμβανομένου του Συντάγματος),**

¹ Στην πολιτική κοινωνιολογία του, ο Montesquieu, ο οποίος με την επιχειρηματολογία του τονίζει την αξία της πολιτικής ελευθερίας, αποδίδει ξεχωριστή σημασία στα "**corps intermédiaires**" ('ενδιάμεσα σώματα'), θεωρώντας πως η ύπαρξη τους διακρίνει την μοναρχία από τον δεσποτισμό, διότι, ακριβώς, αποτρέπει την κοινωνική ισοπέδωση, πάνω στην οποία στηρίζει ο δεσποτισμός την αποτελεσματικότητα της αυθαίρετης εξουσίας του. Οι ισορροπίες που διασφαλίζει η ύπαρξη πολλαπλών πόλων εξουσίας αποτελούν την μόνη άμυνα της κοινωνίας κατά του δεσποτισμού. Π. Κιτρομηλίδης, *Οι Πολιτικοί Στοχαστές των Νεότερων Χρόνων*, Πορεία, Αθήνα, 2007, σελ. 102.

² R. Hague & M. Harrop, *Συγκριτική Πολιτική και Διακυβέρνηση*, Κριτική, Αθήνα, 2005, σελ. 386

χωρίς να υπολογίζουν τις πολιτικές συνέπειες ή τις δικές τους προσωπικές αξίες.³

Η ανάγκη να δηλώσει ο ερμηνευτής του δικαίου, ότι κινείται μέσα στα όρια που θέτει το θεσμικό του περιβάλλον, προκύπτει από το αίσθημα αυτοπεριορισμού, το οποίο οφείλει να τον διακρίνει κατά την ενάσκηση των δικαιοδοτικών του καθηκόντων, παρατηρεί ο Καθηγητής Γεραπετρίτης⁴. Πού τελειώνει η απλή ερμηνεία και ξεκινά η παρέμβαση με πολιτικό προσανατολισμό, είναι αδύνατο να αναδειχθεί με σαφήνεια, συνεχίζει. Το γεγονός ότι ο δικαστής, διαμέσου της νοητικής διεργασίας της ερμηνείας, εφαρμόζει στην πράξη τις κατ' ανάγκη ελλειπτικές διατάξεις του Συνταγματικού κειμένου και ελέγχει την συμβατότητα του αποτελέσματος της νομοπαραγωγικής διαδικασίας με το Σύνταγμα, τον φέρνει συχνά αντιμέτωπο με την νομοθετική και την εκτελεστική εξουσία.

Ο Καθηγητής Σταθόπουλος φτάνει στην διαπίστωση ότι το Συνταγματικό Δικαστήριο ουσιαστικά δεν ασκεί δικαιοδοτική εξουσία, δεν αποτελεί δικαστήριο αλλά όργανο με πολιτική εξουσία, όργανο που νομοθετεί και μάλιστα διαθέτοντας συνταγματική δύναμη.⁵

Σε άρθρο του, ο Καθηγητής Αλιβιζάτος αποτυπώνει εναργώς⁶ τις σημαντικές διαφορές που εξακολουθούν να υπάρχουν μεταξύ διαφορετικών χωρών, τόσο ως προς την έκταση του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων και της διοικητικής δράσης, όσο και ως προς την ένταση με την οποία τον ασκούν οι εθνικοί δικαστές στις

³ Hague & Harrop, 2005, σελ. 388

⁴ Γιώργος Γεραπετρίτης, Ισορροπία Εξουσιών και Δικαστικός Παρεμβατισμός: Συγκριτικές Σκέψεις για τη Λειτουργία του Ελληνικού Συμβουλίου Επικρατείας και του Ανωτάτου Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου των ΗΠΑ, *Τόμος Τιμητικός του Συμβουλίου της Επικρατείας - 75 Χρόνια*, Σάκκουλας, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2004, σελ. 197

⁵ Μ. Π. Σταθόπουλος, Ο Έλεγχος της Συνταγματικότητας των Νόμων, Η Δημοκρατία Ανάμεσα στις Συμπληγάδες Αυταρχισμού ή Λαϊκισμού και Αριστοκρατισμού, *Νομικό Βήμα*, Τόμος 37, 1989, σελ. 25

⁶ Νίκος Αλιβιζάτος, Μεταξύ Ακτιβισμού και Αυτοσυγκράτησης, Δικαιώματα του Ανθρώπου, τεύχος 19 (2003), σελ. 725

αντίστοιχες έννομες τάξεις⁷. Παρατηρεί ότι εξακολουθούν να επιβιώνουν σημαντικές διαφορές, που χωρίζουν τις επιμέρους χώρες στην κλίμακα της δικαστικής πολιτικοποίησης, ακόμα και σε χώρες που ακολουθούν το ίδιο σύστημα δικαστικού ελέγχου.

Η λειτουργία του δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων ασκείται μέσω δύο διαφορετικών μεθόδων.⁸ Είτε μέσω της ανάθεσής του στο ανώτατο δικαστήριο του κράτους, το οποίο αποφαινεται επί των ζητημάτων συνταγματικότητας όπως ακριβώς έχει την τελευταία λέξη και για άλλα νομικά ζητήματα που άγονται σε αυτό, είτε μέσω της θέσπισης ειδικού δικαστηρίου, το οποίο λειτουργεί χωριστά από το υπόλοιπο δικαιοδοτικό σύστημα και επιλαμβάνεται μόνο αυτού του είδους των υποθέσεων. Την πρώτη προσέγγιση ακολουθούν, μεταξύ άλλων χωρών, οι Η.Π.Α., η Αυστραλία και ο Καναδάς, ενώ την δεύτερη προσέγγιση ακολουθούν, μεταξύ άλλων, η Γερμανία, η Ιταλία και η Γαλλία.⁹

Στην παρούσα εργασία επιχειρείται να παρουσιαστεί η διαφορετική φιλοσοφία που απαντάται, μεταξύ του ατομοκεντρικού προτύπου της αγγλοσαξωνικής έννομης τάξης και του κορπορατιστικού προτύπου των εννόμων τάξεων χωρών της Ηπειρωτικής Ευρώπης, σχετικά με τον δικαστή.

⁷ Στην κλίμακα μεταξύ δικαστικής αυτοσυγκράτησης και δικαστικού ακτιβισμού τοποθετεί: χώρες με διάχυτο σύστημα ελέγχου, όπως η Φινλανδία, το Λουξεμβούργο, η Ισλανδία και η Δανία στο ένα άκρο - στο επίπεδο της δικαστικής αυτοσυγκράτησης, ενώ στο άλλο άκρο - στο επίπεδο δικαστικού ακτιβισμού, τοποθετεί χώρες με συγκεντρωτικό σύστημα ελέγχου, όπως η Γερμανία, η Ιταλία, η Γαλλία. Στα ίδια συμπεράσματα οδηγείται και ο Holland το 1991, σε αντίστοιχη μελέτη του για τα επίπεδα δικαστικού ακτιβισμού σε ορισμένες δημοκρατικές χώρες, ό.π. σε Hague & Harrop, 2005, σελ. 389.

⁸ Σταθόπουλος, 1989, σελ. 2 επ.

⁹ Hague & Harrop, 2005, σελ. 383

1. Ο Ρόλος του Δικαστή.

Στην **Αγγλική παράδοση** κυριαρχεί η αρχή της κυριαρχίας του Κοινοβουλίου και η λογική της στεγανοποίησης και ανεξαρτησίας του στην νομοθετική παραγωγή, έναντι του Στέμματος, της Κυβέρνησης και της δικαιοσύνης. Το Κοινοβούλιο διαθέτει ένα πλαίσιο αποκλειστικής αρμοδιότητας και κατά συνέπεια δεν επιτρέπεται δικαστικός έλεγχος του νόμου, ούτε κατ' ουσίαν, ούτε σχετικά με την διαδικασία που ακολουθήθηκε για την ψήφισή του.¹⁰

Συνεπεία της **αρχής της κυριαρχίας του Κοινοβουλίου**, ο νόμος αναδεικνύεται ως η ανώτερη πηγή εξουσίας¹¹, το Κοινοβούλιο διαθέτει απεριόριστο δικαίωμα στην νομοθέτηση και συνακολούθως τα δικαστήρια δεν έχουν την δυνατότητα να τον ανατρέψουν. Όπως παρατηρεί ο Kavanagh¹², στην Βρετανία, τόσω λόγω της έλλειψης τυπικού Συντάγματος, όσο και λόγω της αρχής της κυριαρχίας του Κοινοβουλίου, τα δικαστήρια έχουν **περιορισμένο πολιτικό ρόλο**¹³. Αυτό αποτελεί μια πτυχή του ανεπίσημου διαχωρισμού των λειτουργιών στο Βρετανικό πολίτευμα, ώστε να μην μπορεί να θεωρηθεί ότι οι δικαστές σφετερίζονται την νομοθετική λειτουργία.

Ο περιορισμένος πολιτικός ρόλος του Βρετανού δικαστή και η απουσία Συνταγματικού Δικαστηρίου δεν συνεπάγεται όμως την απουσία

¹⁰ Γιώργος Γεραπετρίτης, *Αγγλο-Αμερικανικοί Συνταγματικοί Θεσμοί, Θεμέλια και Αλληλεπίδραση με το Δίκαιο της Ηπειρωτικής Ευρώπης*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2016, σελ. 35.

¹¹ Για την επιφύλαξη σχετικά με την νομοθεσία των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την υπεροχή του κοινοτικού δικαίου και την κατεύθυνση προς μια "περιορισμένη κυριαρχία" βλ. Γεραπετρίτη, 2016, σελ. 41 επ.

¹² Dennis Kavanagh, *British Politics, Continuities and Change*, 2η Έκδοση, Oxford University Press, Νέα Υόρκη, 1990, σελ. 279 επ.

¹³ Οι δικαστές μπορούν για παράδειγμα να εξετάσουν την δράση ενός οργάνου της εκτελεστικής εξουσίας, αλλά αυτό που θα ελέγξουν είναι το αν ο Υπουργός ή το όργανο της διοίκησης είχε την αντίστοιχη εξουσία για της ενέργειές του από τον νόμο, αν ενήργησε εντός του νομοθετικά καθορισμένου πλαισίου αρμοδιοτήτων του. Kavanagh, 1990, σελ. 280.

ελέγχων, όπως υπογραμμίζει ο Yves Mény¹⁴. Ο Βρετανός δικαστής διαπλάθει το νόημα του νόμου, μέχρι του σημείου **να αναβιβάζεται σε πηγή δικαίου σχεδόν ισοδύναμη του νομοθέτη**, από τον οποίο υπολείπεται στο ότι δεν έχει την δυνατότητα να καταργήσει ή να αναθεωρήσει νόμο¹⁵. Η δικαστική λειτουργία εδράζεται σε δύο φαινομενικά αντίθετα στοιχεία: τον **πραγματοισμό** και την **ασφάλεια**. Η έλλειψη κωδικοποιημένης νομοθεσίας αποτελεί δίνει στον δικαστή την δυνατότητα πραγματιστικού παρεμβατισμού, ενώ η τήρηση του κανόνα της νομολογιακής δέσμευσης συμβάλλει στην ασφάλεια δικαίου¹⁶. Επιπροσθέτως, σημαντικό μέρος των εφαρμοστέων κανόνων προέρχεται από το Common Law και όχι από το Κοινοβούλιο, ενώ πλέον μπορεί να αποτελεί σημείο ανάφοράς για την δικαστική απόφαση το γραπτό σώμα κανόνων της ΕΣΔΑ.

Στις **Η.Π.Α.** και στις **χώρες της Ηπειρωτικής Ευρώπης**, όπου συναντώνται Τυπικά Συντάγματα, τα δικαστήρια διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο αναφορικά με την Συνταγματική νομιμότητα και εκδίδουν αποφάσεις που επηρεάζουν την δράση της Κυβέρνησης και των πολιτικών.¹⁷ Εδώ, συναντάμε μια **διαφορετική ανάγνωση** της αρχής της διάκρισης των λειτουργιών.

Στις **Η.Π.Α.** ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων θεσπίστηκε σχεδόν ταυτόχρονα με τους άλλους κρατικούς θεσμούς και με αφετηρία μια δικαστική οργάνωση πολύ διαφορετική σε σχέση με αυτή της ηπειρωτικής Ευρώπης. Ο Alexander Hamilton έγραφε στον *Φεντεραλιστή*: *Το Σύνταγμα είναι και οφείλει να θεωρείται από τους δικαστές ως ένας θεμελιώδης νόμος (...)* Και όταν η βούληση του νομοθέτη, η οποία εκφράζεται μέσα από τους νόμους και διακηρύσσεται στο Σύνταγμα, βρίσκεται σε αντίθεση με την λαϊκή βούληση, οι δικαστές

¹⁴ Yves Mény, *Συγκριτική Πολιτική*, Τόμος Β', Παπαζήσης, Αθήνα, 1996, σελ. 350.

¹⁵ Γεραπετρίτης, 2016, σελ. 52

¹⁶ αυτόθι, σελ. 51-53

¹⁷ Kavanagh, 1990, σελ. 279

(...) οφείλουν να προσαρμόσουν τις αποφάσεις τους στους θεμελιώδεις νόμους και όχι στους μη θεμελιώδεις”.¹⁸

Παρότι δεν υπάρχει ρητή διάταξη¹⁹ στο Αμερικανικό Σύνταγμα που να επιτρέπει τον έλεγχο της Συνταγματικότητας των νόμων από τους δικαστές, και να παραχωρεί την εξουσία της έσχατης κρίσης στο Ανώτατο Δικαστήριο των Η.Π.Α. (Supreme Court), ήδη από το 1803, μέσα από την διάσημη απόφαση *Marbury v. Madison*²⁰, το ΑΔ επιβεβαιώνει την υπεροχή του Συντάγματος, το οποίο επιβάλλει την ισχύ του σε όλους, ανεξαιρέτως, συμπεριλαμβανομένων των δικαστηρίων, τα οποία οφείλουν να εγγυηθούν την τήρησή του.²¹

Ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων, καθότι θεωρείται σύμφυτος με το δικαστικό λειτούργημα, οποιαδήποτε και αν είναι η θέση του κρίνοντος δικαστή στην ιεραρχία του δικαιοδοτικού συστήματος, έδωσε την δυνατότητα στην αμερικανική δικαιοσύνη, και ιδιαίτερα στην ανώτατη βαθμίδα της, να διαδραματίσει έναν **σημαντικότατο πολιτικό**

¹⁸ ό.π. Mény, 1996, σελ. 351

¹⁹ Το **άρθρο III** του Συντάγματος των ΗΠΑ, ό.π. μεταφρασμένο σε Γεραπετρίτη, 2016, σελ. 248, προβλέπει:

Τμήμα 1: Η δικαστική εξουσία των Ηνωμένων Πολιτειών θα ασκείται από ένα Ανώτατο Δικαστήριο και από κατώτερα δικαστήρια, τα οποία θα τα ιδρύει και θα τα εγκαθιστά από καιρό σε καιρό το Κογκρέσο. Οι δικαστές, τόσο του Ανώτατου όσο και των κατώτερων δικαστηρίων, θα ασκούν το αξίωμά τους υπό τον όρο να έχουν καλή συμπεριφορά και, σε προκαθορισμένους χρόνους, θα λαμβάνουν για τις υπηρεσίες τους αποζημίωση, η οποία δεν θα μειώνεται στη διάρκεια της θητείας τους στο αξίωμα.

Τμήμα 2: Σε όλες τις περιπτώσεις που αφορούν σε πρέσβεις, άλλους επίσημους απεσταλμένους και πρόξενους και σε αυτές στις οποίες είναι αντίδικοι κράτη ή Πολιτείες, η δικαιοδοσία θα ανήκει στο Ανώτατο Δικαστήριο. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις, το Ανώτατο Δικαστήριο θα έχει δικαιοδοσία εφετείου, τόσο όσον αφορά στην νομιμότητα όσο και στην ουσία, με τις εξαιρέσεις και υπό το καθεστώς που θα καθορίσει το Κογκρέσο.

²⁰ Σχετικά με το πραγματικό της εν λόγω απόφασης, αφορά στον διορισμό κατώτερου δικαστή. Με ασορμή την *Judiciary Act 1789*, ο *Marbury* ζητά από το δικαστήριο να απευθύνει διαταγή στον αρμόδιο Υπουργό *Madison* και να τον υποχρεώσει στην κοινοποίηση του διορισμού του - το ΑΔ αρνήθηκε να εκδώσει την διαταγή - επικαλέστηκε αντισυνταγματικότητα της διαταξης, άρθρο 3 Σ ΗΠΑ. Βλέπε σχετικά: Γεραπετρίτης, 2016, σελ. 150 επ.

²¹ Mény, 1996, σελ. 352

ρόλο στην ρύθμιση των κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων των Ηνωμένων Πολιτειών.²² Πρόκειται, άλλωστε, όπως παρατηρεί ο Καθηγητής Γεραπετρίτης, εξ ορισμού για ένα **ελεγκτικό μέσο πολιτικών επιλογών**, και εφόσον η **υπεροχή του Συντάγματος** έχει παγιωθεί στην εσωτερική έννομη τάξη, η **αυθεντία** του είναι αυτή που επιβάλλει την **εισχώρηση** του δικαστή στις πολιτικές επιλογές²³. Ο Αμερικανός δικαστής διαθέτει εξέχοντα δικαιοπλαστικό ρόλο, και όπως τόνισε στις αρχές του προηγούμενου αιώνα ο νομικός Round *“Αυτό που τελικά μετουσιώνεται σε δίκαιο, είναι όχι ο,τι επιθυμεί το νομοθετικό σώμα, αλλά ο,τι τα δικαστήρια κρίνουν νομικά επιτρεπτό”*²⁴.

²² Κώστας Μαυριάς, Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ, Απόφαση Marbury v. Madison (1803). Καθιέρωση του Ελέγχου Συνταγματικότητας του Νόμου, *Το Σύνταγμα (ΤοΣ)*, 1979, σελ. 673

²³ Γιώργος Γεραπετρίτης, Οι Πολιτικές Απαρχές του Ελέγχου Συνταγματικότητας των Νόμων. Η “Αγνωστη” Marbury κατά Madison, *Το Δημόσιο Δίκαιο σε Εξέλιξη. Σύμμεικτα προς Τιμήν του Καθηγητού Πέτρου Ι. Παραρά*, Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα, 2012, σελ. 141

²⁴ ό.π. σε Μαυριά, 1979, σελ. 674

2. Ο Δικαστής και το Σώμα.

Το Ανώτατο Δικαστήριο των Η.Π.Α. αποτελείται σήμερα από 9 ισόβια μέλη²⁵. Η σύνθεσή του επιλέγεται από τον Πρόεδρο των ΗΠΑ και διορίζεται με την συναίνεση της Γερουσίας, με πλειοψηφία 2/3, για ισόβια θητεία. Εισάγονται απευθείας στην κορυφαία βαθμίδα δικαστή και δεν αναμένουν περαιτέρω εξέλιξη, παρά μόνο από την θέση του απλού δικαστή στην θέση του προέδρου. Αυτό τους καθιστά πυλώνες ανεξάρτητης απονομής της δικαιοσύνης, χωρίς κανένα άμεσο φορέα εξάρτησης, εντός ή εκτός του δικαστηρίου.²⁶

Υπάρχουν πολλά παραδείγματα στην ιστορία του Δικαστηρίου, όπου δικαστές, με την ένταξή τους στον σχηματισμό του, συντάσσονται με ήδη διαμορφωμένες ομάδες δικαστών, διαψεύδοντας τις εικασίες που είχαν υπάρξει ή τις προσδοκίες που είχαν γεννηθεί. Η προβλεπόμενη διαδικασία καθείρευσης (Impeachment) αποτελεί την μόνη δυνατότητα περιστολής της ανεξαρτησίας τους, εφόσον απαγγελθούν κατηγορίες ενώπιον της, αρμόδιας να αποφανθεί, Γερουσίας. Στην πράξη όμως, στην δοκιμασία αυτή έχει υποβληθεί μόνο ο δικαστής του ΑΔ Samuel Chase, το 1804, ο οποίος και αθώωθηκε για όλες τις κατηγορίες και επέστρεψε στα δικαιοδοτικά του καθήκοντα.²⁷

Ο Πρόεδρος των ΗΠΑ δεν έχει νομικούς φραγμούς κατά την ενάσκηση της εξουσίας που του παρέχεται για τον διορισμό των μελών του δικαστηρίου. Δεν οφείλει να διορίσει μέλος με πείρα σε ομοσπονδιακό ή πολιτειακό δικαστήριο, ή γνώστη του συνταγματικού και του δικαίου εν γένει. Δυνητικά, **θα μπορούσε να διορίσει τον κηπουρό του**, κατά τον Καθηγητή Γεραπετρίτη, υπο την προϋπόθεση, ασφαλώς, ότι η πρότασή του θα καταφέρει να εξασφαλίσει την απαιτούμενη συναίνεση της Γερουσίας. Η θέση του Προέδρου είναι λοιπόν ιδιαίτερος ευνοϊκή,

²⁵ Ο Πρόεδρος και 8 μέλη.

²⁶ Γεραπετρίτης, 2016, σελ. 138

²⁷ αυτόθι

όταν καλείται να επιλέξει μέλος / μέλη του ΑΔ, καθότι είναι κοινός τόπος στην πολιτική ιστορία των ΗΠΑ, ότι οι Πρόεδροι που κατάφεραν να ελέγξουν την σύνθεση του δικαστηρίου αντιμετώπισαν πολύ λιγότερα προβλήματα κατά την εφαρμογή του πολιτικού τους προγράμματος.²⁸

Οι δικαστές του Ανωτάτου Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου, ως προς το δικαστικό τους έργο, είναι **διακριτοί από το Δικαστήριο ως σώμα**, επώνυμοι και αναγνωρίσιμοι. Το Δικαστήριο αποτελεί κατά βάση σύνθεση προσώπων, σε αντίθεση με το κορπορατιστικό πρότυπο που επικρατεί στα ευρωπαϊκά δικαστήρια, όπου το συλλογικό πνεύμα υπερισχύει της προσωπικότητας.

Καθένας από τους δικαστές του Δικαστηρίου συνιστά μια **εντελώς διακεκριμένη οντότητα**, ενώ οι οντότητες υπερβαίνουν σημασιολογικά την αξία του σώματος ως τέτοιου, παρατηρεί ο Καθηγητής Γεραπετρίτης²⁹. Σταθμίζοντας, η αποπροσωποποίηση του σώματος έχει πολύ δυσμενέστερες συνέπειες σε σχέση με το ζητούμενο του δικαιότερου αποτελέσματος. *Η γνώμη του δικαστή στις ΗΠΑ αποκτά νομιμοποιημένη ισχύ, πέρα από τη συνταγματική εγγύηση που ο ίδιος απολαύει για την άσκηση της αρμοδιότητάς του, επειδή εκριβώς αποτελεί διακριτή οντότητα, που οδηγεί νομοτελειακά σε υψηλότερο επίπεδο ατομικής ευθύνης, σε ψυχολογική και τελικά σε ηθική υποχρέωση ευρείας αιτιολόγησης κάθε ατομικής γνώμης, σε δυναμική και όχι γραμμική αναζήτηση της ορθής ερμηνεάς του κανόνα.*³⁰

Οι απόψεις που διατυπώνουν εντός του δικαστηρίου υπόκεινται σε επεξεργασία, κατάταξη και ανάδειξη, ώστε να είναι δυνατός ο εντοπισμός της θέσης του κάθε μεμονωμένου δικαστή στα καίρια ζητήματα για τα οποία καλείται να αποφανθεί. Οι δικαστές κατηγοριοποιούνται στα

²⁸ Γεραπετρίτης, 2016, σελ. 140 - 141

²⁹ αυτόθι, σελ. 142

³⁰ Συνέπεια της ευρύτατης αναγνωρισιμότητας των 9 δικαστών είναι και το γεγονός ότι καθίσταται κοινή γνώση η καταγωγή, η πολιτική τοποθέτηση και συχνά η κοσμοαντίληψη και οι δικαιοπολιτικές τους απόψεις. αυτόθι

μεγάλα θέματα, σχηματίζοντας, αναλόγως και της φύσης της υπο κρίση υπόθεσης, ομάδες - λιγότερο ή περισσότερο συμπαγείς, που σε κάποιες περιπτώσεις συμπορεύονται σε βάθος χρόνου. Συνέπεια του γεγονότος αυτού αποτελεί και το **υψηλό επίπεδο προβλεψιμότητας** των δικαστικών αποφάσεων.³¹

Το σώμα λειτουργεί πάντοτε σε πλήρη σύνθεση και καμία απόφαση δεν λαμβάνεται από μεμονωμένους δικαστές, επιτροπές, συμβούλια ή τμήματα. Η νομολογία, έτσι, αποκτά συνοχή και διέπεται από διαχρονικές δικανικές αρχές, ενώ οι δικαστές έχουν εποπτεία όλης της δικαστικής ύλης. Η εσωτερική δομή και θεσμική οργάνωση του δικαστηρίου ενθαρρύνει επίσης την ανάδειξη της προσωπικότητας του κάθε μεμονωμένου δικαστή. Το προσωπικό επιτελείο του καθενός - η υποστηρικτική ομάδα που διαθέτει συμβάλλει στην **οικοδόμηση αυθύπαρκτων νομικών προσωπικοτήτων**.³²

Εξαιρετικά προσωποκεντρικός είναι και ο χαρακτήρας του **Αγγλικού δικαστικού συστήματος**, με πολλές μονομελείς συνθέσεις αλλά και με έντονες δικαστικές προσωπικότητες εντός των συλλογικών συνθέσεων, οι οποίες αναδεικνύονται μέσω των εξατομικευμένων γνωμών και των έντονων πλειοψηφιών και μειοψηφιών. Μπορεί μεν το πλαίσιο δράσης των δικαστών να οριοθετείται από την αρχή της τήρησης του δικαστικού προηγούμενου, από το 1966³³ όμως η πρακτική αυτή δεν ισχύει με την ίδια αυστηρότητα του παρελθόντος, αλλά υπό προϋποθέσεις, η νομολογία μπορεί να αλλάξει και ένα ζήτημα δύναται να επαναξιολογηθεί, ώστε να αμβλυνθεί η αυστηρή προσκόλληση στο νομολογιακό προηγούμενο και οι ενδεχόμενες αδικίες που μπορεί αυτή να επιφέρει.³⁴

³¹ Γεραπετρίτης, 2016, σελ. 143

³² αυτόθι

³³ Μετά την έκδοση της *Practice Statement Judicial Precedent* από το δικαστικό τμήμα της Βουλής των Λόρδων.

³⁴ Γεραπετρίτης, 2016, σελ. 52 επ.

Αντίθετα προς τον ιδιαίτερος προσωποκεντρικό χαρακτήρα του αγγλοσαξωνικού δικαστικού συστήματος, στην Ηπειρωτική Ευρώπη συναντάται ένα **κορπορατιστικό μοντέλο** που δίνει έμφαση στον δικαστικό σχηματισμό και όχι στον μεμονωμένο δικαστή.

Λαμβάνοντας υπόψιν την φύση των αρχών που έχουν την εξουσία διορισμού των μελών των Συνταγματικών δικαστηρίων στην Ευρώπη, όπως και στις Η.Π.Α. , αναφορικά με την παράμετρο της συγκρότησης, αποτυπώνεται και ο **πολιτικός τους χαρακτήρας**. Η επιλογή των λειτουργών που θα στελεχώσουν τα επιφορτισμένα με την άσκηση του δικαστικού ελέγχου δικαστήρια έχει πάντοτε **σαφή πολιτική διάσταση**. Στην Γαλλία οι 9 δικαστές του Συμβουλίου διορίζονται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και τους Προέδρους της Βουλής και της Γερουσίας. Στην Ιταλία τα 15 μέλη του Συνταγματικού Δικαστηρίου επιλέγονται κατά το 1/3 από τον Αρχηγό του Κράτους, κατά το 1/3 από τα δύο αντιπροσωπευτικά σώματα σε κοινή συνεδρίαση και κατά το υπόλοιπο 1/3 από τους ανώτατους δικαστικούς των διοικητικών και των κοινών δικαστηρίων. Στην Γερμανία προβλέπεται ότι τα 16 μέλη του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου (κατανεμημένα σε δύο 8μελή σώματα) ορίζονται κατά το ήμισυ από την Bundestag και κατά το ήμισυ από την Bundesrat - στην πράξη, λόγω του συστήματος εκλογής, η τελική απόφαση αποτελεί αποτέλεσμα συμφωνίας των μεγάλων κομμάτων σε βάρος των μικρότερων.³⁵

Στην Γαλλία, όπως και στις ΗΠΑ δεν υφίσταται καμία ιδιαίτερη προϋπόθεση για τον διορισμό ενός προσώπου ως δικαστή, και συνεπώς αφήνεται ελεύθερο το πεδίο στην πολιτική. Στην **Γερμανία** και την **Ιταλία** υπάρχουν διαφορετικές **εγγυήσεις αναφορικά με την νομική κατάρτιση και τον επαγγελματισμό των δικαστών**. Στην Ιταλία οι δικαστές επιλέγονται μεταξύ των ανωτέρων δικαστικών, των τακτικών Καθηγητών των Νομικών Σχολών και των δικηγόρων που έχουν ασκήσει επί 20ετία τουλάχιστον το επάγγελμά τους, ενώ αντίστοιχη υποχρέωση για ανάθεση της Συνταγματικής δικαιοσύνης σε **επαγγελματίες νομικούς** υφίσταται

³⁵ Mény, 1996, σελ. 362 επ.

και στην Γερμανία, όπου επιπροσθέτως, τουλάχιστον 3/8 δικαστές του κάθε σώματος θα πρέπει να προέρχεται από τα μέλη της ομοσπονδιακής ανώτατης δικαστικής αρχής. Η διάρκεια της θητείας τους δεν είναι Ισόβια αλλά **9ετής** στην Γαλλία και την Ιταλία και **12ετής** στην Γερμανία.³⁶

³⁶ Μέηγ, 1996, σελ. 364 επ.

3. Η Δικαστική Απόφαση

Η αρχιτεκτονική των αποφάσεων του Ανωτάτου Δικαστηρίου των Η.Π.Α., εντελώς ασυνήθης για την λογική του Ευρωπαϊού νομικού, παραπέμπει στην λογική εκτεταμένης πραγματείας. Διαθέτουν αναλυτική και προσωποκεντρική μορφή, διακρίνονται από πραγματισμό και περιορισμένη εφαρμογή του δόγματος, που δίνει την ευχέρεια στον κάθε δικαστή να αναπτύξει την δική του αυτοδύναμη πολιτική, και αναδεικνύουν με ανάγλυφο τρόπο την προσωπικότητα του κάθενός.³⁷ *Η λογική που διαπνέει τον τρόπο γραφής των αποφάσεων αυτών είναι προφανώς ότι ο δικαστής είναι **ατομικά υπεύθυνος** και **υπόλογος** για τις σκέψεις που καταγράφει στην τελική του κρίση επί της υπόθεσης και άρα πρέπει να έχει την ελευθερία να διατυπώσει τις απόψεις του, χωρίς να δεσμεύεται από δικονομικούς φραγμούς, επισημαίνει ο Καθηγητής Γεραπετρίτης³⁸.*

Στην **Γαλλία** η διαδικασία κυριαρχείται από την μυστικότητα και την περιορισμένη παρουσία των διαδίκων μερών. Η μυστικότητα αποτελεί τον κανόνα, από την αρχή ως το τέλος της διαδικασίας και αποτυπώνεται στον **συλλογικό χαρακτήρα της απόφασης**, έχοντας ως αποτέλεσμα το γεγονός ότι **οι μειοψηφούσες απόψεις δεν δημοσιοποιούνται**. Το Γαλλικό συμβούλιο παρουσιάζει συνήθως τις αποφάσεις του με την παραδοσιακή μορφή των αποφάσεων της Γαλλικής δικαιοσύνης³⁹.

Στην **Ιταλία** η διαδικασία περιλαμβάνει την αντιπαράθεση των διαδίκων, οι οποίοι μαζί με τον Εισαγγελέα, προσκομίζουν κάθε χρήσιμη πληροφορία στο Δικαστήριο μέχρι την δωδεκάτη ημέρα πριν την εκδίκαση της υπόθεσης. Η ακρόαση είναι ανοιχτή στο κοινό. Κατόπιν, το Δικαστήριο αποσύρεται για να μελετήσει την προσφυγή και να αποφασίσει. Όταν ληφθεί η απόφαση, ο πρόεδρος αναθέτει σε έναν

³⁷ Γεραπετρίτης, 2016, σελ. 144

³⁸ αυτόθι

³⁹ Mény, 1996, σελ. 376

δικαστή την σύνταξη της απόφασης, η οποία, όπως και στην Γαλλία, **θεωρείται ότι εκφράζει την Ολομέλεια του Δικαστηρίου.**⁴⁰

Στην **Γερμανία** η προφορική συζήτηση αποτελεί μεν τον κανόνα αλλά στην πράξη εφαρμόζεται στα σημαντικότερα και τα πολιτικού ενδιαφέροντος ζητήματα. Στο τέλος της διαδικασίας, το Δικαστήριο παίρνει την απόφαση του και η δημοσιοποίησή της **συνοδεύεται και από τις διαφωνούσες γνώμες.**⁴¹

Συνοψίζοντας, η Γαλλία και η Ιταλία οχυρώνονται πίσω από την αρχή της μυστικότητας και της συλλογικότητας, ενώ, αντίθετα, η Γερμανία και οι ΗΠΑ υποστηρίζουν την διαφάνεια. Η λογική της διαφύλαξης της μυστικότητας των διαβουλεύσεων με την συνακόλουθη αποσιώπηση της διαφωνούσας άποψης, έχει υποστηριχθεί με τα ακόλουθα επιχειρήματα⁴²:

-η διαφωνούσα άποψη δημιουργεί αμφιβολίες για την βασιμότητα της ληφθείσας απόφασης και την καθιστά εύθραυστη, καθώς μειώνει την αξία, την επισημότητα και το κύρος της.

-Η δημοσιοποίηση της ψήφου των δικαστών δημιουργεί συνθήκες πολλών και διαφορετικών πιέσεων στα μέλη του δικαστηρίου, ενώ η μυστικότητα και η συλλογικότητα θεωρείται ότι ενισχύουν την ανεξαρτησία και την νηφάλια αποδοχή της απόφασης.

Τα πλεονεκτήματα της γνωστοποίησης της διαφωνούσας άποψης εντοπίζονται στο ότι:

-Συμβάλλει στην καλύτερη, τεχνικά, ποιότητα των αποφάσεων, καθώς αναγκάζει την πλειοψηφία να επιτείνει τις προσπάθειές της ώστε να εκδόσει μια πιο αυστηρή τυπικά και καλύτερα θεμελιωμένη απόφαση.

⁴⁰ Mény, 1996, σελ. 378

⁴¹ αυτόθι

⁴² αυτόθι, σελ. 382

-Η διαφωνούσα άποψη μπορεί να αποτελέσει στοιχείο της νομολογιακής δυναμικής των δικαστηρίων, διότι αποτελεί μια άποψη που δεν παραμένει αποκλειστικό κτήμα των δικαστών της κάθε μειοψηφίας, αλλά, εξίσου αποτελεί έκφραση της εσωτερικής αντιπαράθεσης, αρθρώνεται πειστικά και τυπικά, με επιχειρήματα, συμβάλλοντας στον εμπλουτισμό της νομικής σκέψης. Συν τω χρόνω, επίσης, μπορεί να προσελκύσει περισσότερους υποστηρικτές και να σχηματίσει μελλοντικά πλειοψηφία.⁴³

⁴³ Mény, 1996, σελ. 382

Βιβλιογραφία

Νίκος Αλιβιζάτος, Μεταξύ Ακτιβισμού και Αυτοσυγκράτησης, *Δικαιώματα του Ανθρώπου*, τεύχος 19 (2003), σελ. 697

Γιώργος Γεραπετρίτης, Ισορροπία Εξουσιών και Δικαστικός Παρεμβατισμός: Συγκριτικές Σκέψεις για τη Λειτουργία του Ελληνικού Συμβουλίου Επικρατείας και του Ανωτάτου Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου των ΗΠΑ, *Τόμος Τιμητικός του Συμβουλίου της Επικρατείας - 75 Χρόνια*, Σάκκουλας, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2004, σελ. 197

Γιώργος Γεραπετρίτης, Οι Πολιτικές Απαρχές του Ελέγχου Συνταγματικότητας των Νόμων. Η “Αγνώστη” Marbury κατά Madison, *Το Δημόσιο Δίκαιο σε Εξέλιξη. Σύμμεικτα προς Τιμήν του Καθηγητού Πέτρου Ι. Παραρά*, Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα, 2012, σελ. 141

Γιώργος Γεραπετρίτης, *Αγγλο-Αμερικανικοί Συνταγματικοί Θεσμοί, Θεμέλια και Αλληλεπίδραση με το Δίκαιο της Ηπειρωτικής Ευρώπης*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2016

Rod Hague & M. Harrop, *Συγκριτική Πολιτική και Διακυβέρνηση*, Κριτική, Αθήνα, 2005

Dennis Kavanagh, *British Politics, Continuities and Change*, 2η Έκδοση, Oxford University Press, Νέα Υόρκη, 1990

Π. Κιτρομηλίδης, *Οι Πολιτικοί Στοχαστές των Νεότερων Χρόνων*, Πορεία, Αθήνα, 2007

Κώστας Μαυριάς, Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ, Απόφαση Marbury v. Madison (1803). Καθιέρωση του Ελέγχου Συνταγματικότητας του Νόμου, *Το Σύνταγμα (ΤοΣ)*, 1979, σελ. 673

Yves Mény, *Συγκριτική Πολιτική*, Τόμος Β', Παπαζήσης, Αθήνα, 1996

Μ. Π. Σταθόπουλος, Ο Έλεγχος της Συνταγματικότητας των Νόμων, Η Δημοκρατία Ανάμεσα στις Συμπληγάδες Αυταρχισμού ή Λαϊκισμού και Αριστοκρατισμού, *Νομικό Βήμα*, Τόμος 37, 1989, σελ. 1